

‘zoals lichtende vuurvliegen naar de nacht verlangen’

woensdag 16 juni, 21.30 uur ▶ grote zaal

Dichters uit de vier windstreken vertellen hoe het verhaal van de onbereikbare geliefde deel uitmaakt van de poëzietraditie waarin zij schrijven en van de maatschappij waarin zij leven. Ze lezen eigen gedichten die raken aan de thematiek van het verhaal. Het verlangen naar het onbereikbare en het (gedwongen) verlaten van een geliefd oord staan centraal in het leven en de poëzie van Kamran Mir Hazar (Afghanistan), Hiromi Itō (Japan), Al-Saddiq Al-Raddi (Soedan) en Katia Kapovich (Rusland/Verenigde Staten). Hafid Bouazza vertelt over het vertalen van het epos en leest zijn vertalingen voor. U hoort de mooiste passages uit Nezami's epos en de kracht van zowel poëzie als de liefde tussen Layla en Madjnun wordt onderstreept in film, dans, beeldende kunst en muziek.

Layla en Madjnun

Liefde, poëzie en krankzinnigheid: de magische driehoek

Door Asghar Seyed-Ghorab

De romance *Layla en Madjnun*, de oosterse tegenhanger en voorloper van *Romeo en Julia*, is terug te voeren tot in het zeventiende-eeuwse Arabië. Tijdens de vroege Islam circuleerden in het Midden-Oosten al talloze anekdotes en gedichten over Layla en Madjnun. Islamitische mystici gebruikten ze als allegorie om de onvoorwaardelijke liefde voor en eenwording met God te duiden. Daarnaast kwamen ze ook in literaire werken en volksverhalen voor. De Perzische dichter Nezami (1141-1209) uit Gandja, een stad in de huidige republiek Azerbeidzjan, maakte er als eerste een volledig samenhangend verhaal van. In nog geen vier maanden schreef hij de meer dan vierduizend dubbelverzen die het epos telt.

Van Bengalen tot Belgrado en van Centraal-Azië tot Noord-Afrika hebben dichters Nezami vanaf dat moment geïmiteerd. De meest succesvolle middeleeuwse versies zijn die van de Indische dichter Amir Khosrow (1253-1325) en van Jami (gest. 1492). De Arabische schrijver Showqi schreef de bekendste van de vele toneelstukken die het verhaal vertellen. Ook beeldend kunstenaars lieten zich inspireren: al vanaf de middeleeuwen legden kunstschilders en wevers de liefde van Madjnun in miniaturen en fijn geknoopte, zijden tapijten vast. Met de opkomst van de cinema verscheen het koppel overal in de islamitische wereld op het witte doek en de laatste jaren zien we het bovendien in opera, dans en popmuziek terug. Layla en Madjnun zijn in vele landen en in vele talen een geliefd paar in de liefdeslyriek.

Plot

Qays, zoon van een rijk stamhoofd, wordt op school zo verliefd op Layla dat hij haast bezeten raakt. In een cultuur waar liefde geheim moet blijven, zingt hij publiekelijk erotische liefdesgedichten over Layla's schoonheid. Zijn liefde ligt op straat en de mensen noemen hem Madjnun Layla: 'bezeten door Layla'. Layla's vader verbiedt ieder contact tussen de geliefden, waardoor het liefdesvuur alleen maar oplaait. Madjnun kiest voor een kluizenaarsbestaan in de woestijn. 's Avonds bezoekt hij heimelijk Layla's straat, hopen een glimp van haar te zien, haar geur te ruiken of nieuws van haar te ontvangen. Hij zou al genoeg nemen met de hond uit Layla's straat, zelfs met het stof onder diens poten, maar het is hem niet gegund en hij wordt uit Layla's nabijheid verdreven.

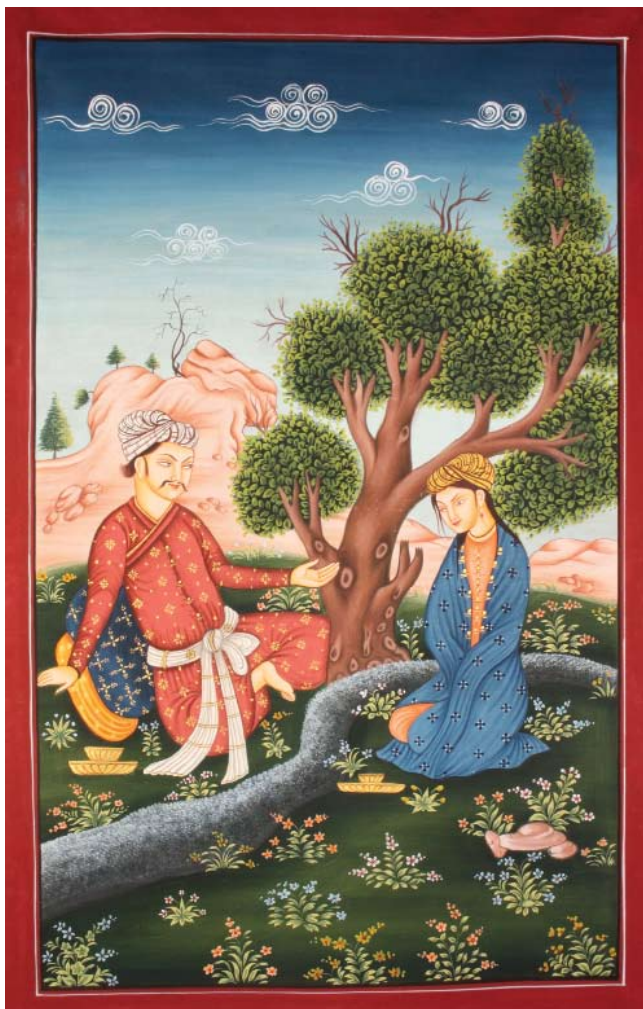
In de hoop op genezing brengt Madjnuns vader hem naar Mekka, maar Madjnun ziet in de Kaäba slechts Layla en vraagt God om zijn liefde voor haar te versterken. Thuis begint Madjnun opnieuw liefdesgedichten te componeren. Layla's stam staat hem naar het leven, hij schendt immers hun eer. Madjnun trekt zich opnieuw terug in de woestijn. Vanaf dit moment leeft hij in absolute afzondering en eet, praat of slaapt hij zo min mogelijk. 's Nachts bewondert hij de schoonheid van hemel, sterren en maan die hem herinneren aan Layla, 'de nachtelijke'. Haar lange haren, zwart als de donkere nacht, haar ronde gezicht stralend als de maan.

Poëzie in de moderne Layla en Madjnun-verfilming *Habibi Rasak Kharban*

Schat, er is iets mis met je hoofd

Poetry in the Afternoon: woensdag 16 juni, 16.00 uur ▶ foyer

Gedichten spuiten op de muren van gebouwen in de hoop dat je geliefde er langs loopt. Qays doet het voor zijn Layla in de film *Habibi Rasak Kharban* (Schat, er is iets mis met je hoofd), de moderne hervertelling van Layla Madjnun. Deze film van de Amerikaanse filmmaakster Susan Youssef gaat in het najaar in première maar het publiek van Poetry International krijgt alvast een poëtisch voorproefje. Literatuurwetenschapper Ihab Saloul, die meewerkte aan het filmscript, vertelt over de belangrijke rol van poëzie in de film en toont enkele fragmenten. *Presentatie: Ibrahim Selman*

Layla en Madjnun

Layla's vader houdt zijn dochter in de tussentijd thuis waar zij haar liefdessmart met moeite voor hem verborgen kan houden:

Achter de sluier slaakte zij een zucht in het geheim;
Zij hield het geheim voor haar vader.
Als haar vader naar buiten ging,
werden haar narcissenogen rozenkleurig van tranen.
Zij liet zo veel tranen stromen langs haar wimpers
Dat zij het stof van haar weg wegveegden. (...)
Zij had geen vertrouweling aan wie ze haar pijn kon vertellen;
Zij had geen minnaar met wie zij een uitweg kon bedenken.
In de gevangenis van haar huis, op het dak,
Leefde zij als een slang wiens hoofd was afgehakt. (...)
Met honderd trucs, slikte zij
Haar hart in het geheim, en in het openbaar de wijn.
Haar gezicht straalde als kaarslicht met glimlach,
Zij glimlachte, maar achter de glimlach brandde zij op.

Een rijke sjeik vraagt – voor veel geld – om Layla's hand en haar vader stemt verheugd toe. Tegen haar wil wordt ze uitgehuwelijkt. Als Ebn Salaam haar tijdens de huwelijksnacht opzoekt, zegt ze hem in bedekte termen dat zij verliefd is op een ander. Ze is zich er zeer van bewust dat zij als vrouw weinig in te brengen heeft tegen haar wettige echtgenoot, maar ze weet haar man van zich af te houden en ze blijft maagd tot het einde van haar huwelijk. Dapper arrangeert zij ook ontmoetingen

Niets zo honds als liefdesverdriet

een literaire voorstelling voor kinderen van 7 tot 13 jaar

zondag 13 juni, 13.00 uur ► grote zaal

Op zondag verandert de bühne van de grote zaal in een desolote woestijn. Daar klopt een hart van verlangen. Verlangen naar een onbereikbare liefde, naar een land, een ding, naar een speciaal iemand. Zoals Madjnun verlangt naar Layla. Misschien heb je het zelf ook wel eens meegemaakt, dat je zo enorm naar iemand of iets verlangt. Karen van Holst Pellekaan, bekend als Bep Brul uit de televisieserie *Loenatik*, weet hier als geen ander veel van af. Op haar divan ontvangt ze een karavaan aan festivaldichters, scholieren die hun eigen gedicht lezen, buikdansers en muzikanten. Met zijn allen brengen ze je in Oosterse sferen. Met de festivaldichters Nyk de Vries (Friesland/Nederland) en Valérie Rouzeau (Frankrijk).

Karin van Holst Pellekaan

met Madjnun. Die valt bij elke ontmoeting flauw of zingt gedichten om vervolgens terug te rennen naar de woestijn. Als Ebn Salaam sterft, gaat Layla naar Madjnun, die in de jaren van afzondering Layla heeft geïdealiseerd: hij herkent in Layla zijn geliefde niet meer en wijst haar af. Layla sterft van verdriet. Als Madjnun dit hoort, rent hij naar haar graf om het te omhelzen totdat ook hij doodgaat. Hij wordt naast Layla begraven. Hun begraafplaats groeit uit tot een pelgrimsoord. Hun dood wordt gezien als die van liefdesmartelaren, die eeuwig zullen leven, verenigd in het paradijs.

Layla en Madjnun is een vertelling over pure liefde die loutert. Liefde voor een meisje drijft de hoofdpersoon tot krankzinnigheid, dichterschap, ascetisme en uiteindelijk tot vervolmaking van zijn deugden. Ook introduceert de dichter een spirituele dimensie, waarbinnen het epos als een allegorie van de weg naar eenwording met God gelezen kan worden. De vertelling zit daarmee vol mystieke en filosofische symboliek. De naam 'Madjnun' geeft hem de mogelijkheid als 'ratio-

nele krankzinnige' kritiek te leveren, niet alleen op de maatschappij maar ook op Gods schepping en rechtvaardigheid. Aan het eind wordt de catastrofe zichtbaar als Madjnun zijn ware geliefde niet meer herkent en kiest voor een geïdealiseerde, transcendent Layla. Negeren we de mystieke laag van het verhaal, dan is het een verhaal vol verdriet, onvervulde verlangens en een tragisch eind voor alle karakters.

De allegorische dimensie laat bovendien toe dat het liefdesverlangen wordt omgevormd tot vaderlandsliefde, een liefde voor een ideaal, voor een ideaal land. Het Koerdische nationale epos *Mam-u zin*, geschreven door Ahmad-i Khani (1650-1707), is zo'n imitatie van Nezami's *Layla en Madjnun* die soms zuiver allegorisch functioneert voor de Koerdische vluchtelingen die in ballingschap hun vaderland idealiseren. Onbeantwoorde of onmogelijke liefde creëert vurige verlangens. Op die manier krijgt een eenvoudig liefdesverhaal van verlangen en scheiding een politieke laag om bij te dragen aan de constructie van een politieke identiteit. ◀

links: Geboorte van Madjnun; midden: Madjnun bij Kaäba; rechts: gevecht om Layla

uit: Aardse schoonheid: hemelse kunst, red. M.B. Piotrovski & J. Vrieze, Amsterdam: De Nieuwe Kerk Amsterdam, 1999, p. 141